चतुर्थःजापत्स्वमसुषुप्त्यभिमानिविश्वतैजसप्राज्ञान्अपेक्ष्य चतुर्थोनिर्विशेषःपरमात्मातद्विषयिणीयाउपनिषत्विद्यातदर्थोधर्मःशमदमोपरमतितिक्षाश्रद्धासमाध्यात्मकःसाधारणोवर्णाश्रमाणामितिशेषः संसिद्धैःशुद्धचित्तैः नियतात्मभिर्निरुद्धचित्तैः नित्यंतुरीयंब्रह्मसाध्यतेप्राप्यते ज्ञानंशास्त्रीयंश्रवणमपिनिर्विक्षेपंसंन्यासेएवभवतीत्यर्थः ॥ ३० ॥ अपवर्गप्रदामतिर्विद्याब्रह्मसाक्षात्काररूपावृत्तिर्यस्मिन्निति नित्यःआवश्यकःएषनित्योमहिमाब्राह्मणस्येतिश्रुतेः सनातनःसंप्रदायागतः ॥ ३१ ॥ साधारणआश्रमांतरधर्मसंमिश्रः यथाबलंयथावैराग्यं गच्छतांगच्छतामितिपुरुषमात्रस्यवर्णिग्व्याधादेरपिक्षेमंक्षेमहेतुः दुर्बलोत्रगीज्ञानफलमुपसंहरति ब्रह्मणइत्यर्धेन ॥ ३२ ॥ मात्राभिर्धनैः त्यागंसंन्यासं गार्हस्थ्येसंन्यासेवायथोक्ताचारवतांयद्यपिनिवृत्तिधर्मस्तुल्यस्तथापिप्रेत्यभावेमरणेकःस्वर्गजित्तमः ॥ ३३ ॥

चतुर्थोपनिषद्धर्मःसाधारणइतिस्मृतिः॥ संसिद्धैःसाध्यतेनित्यंब्राह्मणैर्नियतात्मभिः॥ ३० ॥ संतोषमूलस्त्यागात्माज्ञानाधिष्ठानमुच्यते॥ अपवर्गमतिर्नित्योयतिधर्मःसनातनः॥ ३१ ॥ साधारणःकेवलोवायथाबलमुपासते॥ गच्छतांगच्छतांक्षेमंदुर्बलोत्रावसीदति॥ ब्रह्मणःपदमन्विच्छन्संसारान्मुच्यतेशुचिः॥ ॥ ३२ ॥ स्यूमरश्मिरुवाच येभुंजतेयेददतेयजंतेऽधीयतेचये॥ मात्राभिरुपलब्धाभिर्येवात्यागंसमाश्रिताः॥ ३३ ॥ एतेषांप्रेत्यभावेतुकतमःस्वर्गजित्तमः॥ एतदाचक्ष्वमेब्रह्मन्यथातत्त्वेनपृच्छतः॥ ३४ ॥ कपिलउवाच परिग्रहाःशुभाःसर्वेगुणतामभ्युपागताः॥ नतुत्यागसुखंप्राप्ताएतत्त्वमपिपश्यसि॥ ॥ ३५ ॥ स्यूमरश्मिरुवाच भवंतोज्ञाननिष्ठावैगृहस्थाःकर्मनिश्चयाः॥ आश्रमाणांचसर्वेषांनिष्ठायामैक्यमुच्यते॥ ३६ ॥ एकत्वेनपृथक्त्वेनविशेषोनात्रदृश्यते॥ तद्यथावद्यथान्यायंभगवान्प्रब्रवीतुमे॥ ३७ ॥ कपिलउवाच शरीरपक्तिःकर्माणिज्ञानंतुपरमागतिः॥ कषायेकर्मभिःपक्वेरसज्ञानेचतिष्ठति॥ ॥ ३८ ॥ आनृशंस्यंक्षमाशांतिरहिंसासत्यमार्जवं॥ अद्रोहोनभिमानश्चह्रीस्तितिक्षाशमस्तथा॥ ३९ ॥ पंथानोब्रह्मणस्त्वेतेएतैःप्राप्नोतियत्परं॥ तद्विद्वाननुबुद्ध्येतमनसाकर्मनिश्चयं॥ ४० ॥ यांविप्राःसर्वतःशांताविशुद्धाज्ञाननिश्चयाः॥ गतिंगच्छंतिसंतुष्टास्तामाहुःपरमांगतिं ॥ ४१ ॥

॥ ३४ ॥ परीति द्वयोर्मोक्षेसमानेपित्यागीदृष्टसुखंबहुप्राप्नोतीत्यर्थः ॥ ३५ ॥ ऐक्यंमोक्षैकफलत्वं ॥ ३६ ॥ एकत्वेनज्ञानकर्मणोःसमप्राधान्येन पृथक्त्वेनप्रधानगुणभावेन ॥ ३७ ॥ शरीरपक्तिःस्थूलसूक्ष्मशरीरशुद्धिः कर्माणिकर्मप्रयोज्या साध्यसाधनयोरभेदोपचारः ज्ञानं तुशब्दःपूर्ववैलक्षण्यसूचनार्थः मोक्षसाधनमित्यर्थः तत्रक्रममाह कषायेइति चित्तदोषेकर्मभिःपाचितेसति रसःप्रीतिर्ब्रह्मानंदस्तस्यज्ञानेशास्त्रजेतिष्ठतिसति ॥ ३८ ॥ आनृशंस्यादयःप्रवर्तंतेतैश्चपरंब्रह्मप्राप्नोति आनृशंस्यंभूतदया क्षमाअभिभवेप्यविक्षिप्तचित्तता शांतिर्मनोजयः सत्यंयथार्थभाषणं आर्जवंअवक्रत्वं शमःकर्मभ्यउपरतिः ॥ ३९ ॥ कर्मनिश्चयंकर्मफलनिश्चयंकषायपक्तिंअनुवैराग्याबुत्पत्तिमनुसंजातांबुध्येत ॥ ४० ॥ यामितिपरमगतेर्लक्षणं ॥ ४१ ॥

Digitized by Google